

ПОЛІТИКА І ПРАВО

УДК 81'272:316

doi: <https://doi.org/10.33270/02201901.87>

Савойська С. В. – докторант кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5728-0686>

Політичні мережі як форма взаємодії в контексті побудови моделі мовної політики

Здійснено дослідження політичних мереж як форми взаємодії в контексті побудови моделі мовної політики, що може ефективно формуватися лише на конструктивній основі. Складовою цього конструкту (моделі) є проукраїнські налаштовані політичні інституції й такі явища, як: взаємозалежність, конструктивна комунікація, незалежна держава, взаєморозуміння, згода, а також концепти – «мережі», «політичні мережі», «мережева структура» тощо. Акцентовано на мережевому підході до побудови моделі мовної політики, а також на таких політичних процесах, які відбуваються у сфері мовної політики на вільній та окупованій території України в добу асиміляції українців Російською імперією. Ефективна побудова моделі мовної політики вимагає конструктивної взаємодії та взаєморозуміння членів її політичних мереж, які формують мовну політику й визначають її напрям. Щоб домогтися порозуміння не лише на локальному, а й на центральному (державному) рівнях, члени кожної політичної мережі мають конструктивно взаємодіяти не лише в її межах, а й на міжмережевому рівні. Це надає можливість ефективно здійснювати мовну політику в державі й будувати на її основі модель національну (проукраїнську) за сутністю та демократичну за характером. Коли ж відсутні такі дії, як конструктивна взаємодія, бажання комунікувати та домовлятися, що є хворобою української спільноти, деструктивні взаємовідносини на міжмережевому рівні починають переважати над раціональною політикою комунікативних. На цьому підґрунті починають формуватися політичні мережі, деструктивні за сутністю й антиукраїнські (проросійські) за характером. **Мета** дослідження – проаналізувати політичні мережі, які мають як проукраїнську, так і проросійську сутність, відповідний характер і вектор розвитку, форму взаємодії в контексті побудови моделі мовної політики. Також було сформульовано такі **завдання**: дослідити, за яких обставин політичні мережі мають проукраїнський чи проросійський характер, чому вони по-різному впливають на побудову моделі мовної політики; розглянути залежність політичних мереж, члени яких розробляють законопроекти, ухвалюють закони, програми й важливі мовно-політичні рішення від панівної ідеології, а також тих внутрішніх і зовнішніх умов, у межах яких здійснюється мовна політика; аналізуючи засади концепту «мережева структура» моделі мовної політики, що об'єднує різні за характером політичні мережі, які конструктивно чи деструктивно впливають на її побудову, відобразити вплив теорії інтеракції на свідомість і поведінку її членів, у межах якої мовну політику варто розуміти як процес взаємодії її складових у межах цілого (моделі). **Методологією** дослідження є гносеологічний та онтологічний підходи до дослідження мережевої політики й формування моделі мовної політики, у межах якої виокремлено такі дослідницькі традиції, як: історико-політичний шлях побудови конструктивної моделі мовної політики на підставі взаємодії політичних мереж, члени яких налаштовані проукраїнськи; деструктивна складова формування зазначеної моделі, яка побудована на підставі таких політичних мереж, члени яких до мовної політики України налаштовані антиукраїнськи. Гносеологічний підхід – це інструмент для пошуку відмінностей тієї моделі мовної політики, яка формується, наприклад, на окупованій території держави, від тієї, яка будується на території незалежної країни. Завдяки онтологічній методології мережевий підхід щодо аналізу моделі мовної політики визначено як форму комунікації між взаємодіючими суб'єктами мовної політики, які вважають неможливим концентрацію влади в одних руках, зокрема в центрі. **Наукова новизна** зумовлена зазначеною проблемою, яка складається з мети і завдань, що тісно пов'язані з: мережевою структурою моделі мовної політики, яка ще ніким не досліджувалася; мережевою політикою, що ґрунтується на взаємодії її членів і складових моделі; політичною мережею, яка є важливою складовою мережевої структури, члени якої проводять конструктивну чи деструктивну мовну політику; запропонованим мережевим підходом, який відображає суть дослідження політичних мереж як форми взаємодії у контексті побудови моделі мовної політики. Зазначено, що зміст і характер політологічного контексту побудови моделі мовної політики залежить від мови, яка має статус державної, ідеології, яка панує в державі, від її історії розвитку, а також від того, чи є держава незалежною, а її мовна політика здійснюється на постійній основі самостійно та вільно. **Висновки.** Від мережевої політики залежить, якою за якістю та характером буде мовна політика в державі, чиї інтереси вона захищатиме та на чому будуватиметься її модель. З огляду на це доведено, що конструктивні комунікативні відносини членів політичної мережі ефективно впливають на побудову моделі мовної політики, а деструктивні – негативно. Якщо в середині політичної мережі мовно-політичні проблеми можна розв'язати консенсусним шляхом, то на міжмережевому рівні це непросто. Зазначене пов'язано з тим, чиї інтереси захищають члени політичної мережі та які цінності обстоюють. Усе це потребує подальших наукових розвідок.

Ключові слова: мережа; політична мережа; мережева структура; міжмережевий рівень; проукраїнський; проросійський; конструктивна політика; деструктивна політика; модель мовної політики; взаємодія.

Вступ

В історії вітчизняної політичної думки політичні мережі (Н. Вінникова, В. Голка, К. Іванченко, О. Макух, Л. Малишенко, І. Мірошніченко, О. Молодцов, О. Морозова та ін.) у порівнянні з іноземними дослідженнями: Б. Дамгаард (Damgaard, 2006), Е. Клійн (Klijn, & Корпенжан, 2000), Д. Кнок (Knoke, 1990), Г. Компстон (Compston, 2009), Дж. Коппенжан (Klijn, & Корпенжан, 2000), Д. Марш, Р. Родос (Marsh, & Rhodes, 1992), Л. Сморунов (Smorgunov, 2014), Д. Фельдман (Feldman, 2014), вивчають та аналізують україно рідко. Принаймні не інформаційні, правові, соціальні та інші, а політичні мережі вітчизняні політологи почали досліджувати лише на початку двохтисячних років. Крім того, таких досліджень, де б аналізувались політичні мережі як складові моделі мовної політики, узагалі немає. Модель мовної політики – це конструкт, складовою якого є політичні мережі, які зв'язують його частини (політологічні контексти) у межах цілісного (моделі), яка у своєму формуванні та розвитку проходить певний історико-політичний шлях. Утім, нерідко політичні мережі формуються тими суб'єктами мовної політики, які українську культуру, українську мову, історію розвитку України, звичаї й традиції українців розуміють інакше. Зважаючи на це, за участю різних суб'єктів мовної політики, які нерідко між собою конфліктують, виникають такі політичні мережі, які на території України формують власну модель мовної політики, яка не відповідає національним інтересам і демократичним цінностям, позаяк має підґрунтям потужну ідеологічну та військову сили, на які спирається для того, аби контролювати мовно-політичний простір української держави та її вектор розвитку (Savoyska, 2019, p. 176). Необхідною передумовою побудови моделі мовної політики є наявність сприятливого проукраїнського за сутністю та мовно-політичного за характером мережевого середовища, яке, приміром, склалося в кінці 1980-х – на поч. 1990-х рр. з проголошенням української мови державною, а України – незалежною державою. Однак це мережеве середовище, яке мало неабияке значення для розбудови моделі мовної політики на національній основі, у середині 1990-х рр. різко змінило свій вектор розвитку з проукраїнського на проросійський. Свідченням цього є президентські й парламентські вибори, на яких перемогли проросійські налаштовані політики, які сформували власну політичну мережу й повернули вектор розвитку мовної політики із Заходу на Схід. З огляду на це, конструктивна мовна політика, яка формувалася в Україні на початку проголошення незалежності,

з приходом до влади Л. Кучми стала пригальмовувати, позаяк спрямовувалася на поширення комунікацій російською мовою та закриття з відомих причин тих установ і відомств, які відповідали за її здійснення.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – проаналізувати політичні мережі, які мають як проукраїнську, так і проросійську сутність, відповідний характер і вектор розвитку, форму взаємодії у контексті побудови моделі мовної політики. На підставі мети сформовано такі завдання: довести, за яких умов політичні мережі мають проукраїнський чи проросійський характер, і чому вони по-різному впливають на побудову моделі мовної політики; розглянути залежність політичних мереж, члени яких розробляють законопроекти, ухвалюють закони, програми й важливі мовно-політичні рішення від панівної ідеології, а також тих внутрішніх і зовнішніх умов, у межах яких здійснюється мовна політика; аналізуючи засади концепту «мережева структура» моделі мовної політики, що об'єднує різні за характером політичні мережі, які конструктивно чи деструктивно впливають на її побудову, показати вплив теорії інтеракції на свідомість і поведінку її членів, в межах якої мовну політику слід розуміти як процес взаємодії її складових у межах цілого (моделі).

Виклад основного матеріалу

Політичні мережі об'єднуються між собою в одну структуру, яка, на думку О. Поліщук і М. Яджак, формується за принципом упорядкування, тобто розбиття цілого (моделі) на складові за ознаками однорідності або різнорідності. Мережева структура поєднує теорію політичних мереж і мережевий аналіз, позаяк вона розглядається з позиції гносеологічного й онтологічного підходів, які спрямовано на пояснення атрибутів акторів, характеристик зв'язків, а також сили зв'язку, розміру мережі тощо (Malyschenko, & Holka, 2018, p. 62). Прикладом упорядкування за ознакою однорідності є, на думку дослідників, поділ земної поверхні на країни, країн – на регіони (штати, землі, округи тощо), регіонів – на населені пункти тощо. Прикладами впорядкування за ознакою різнорідності є, приміром, тематичні бібліотечні каталоги, програми навчання учнів шкіл і студентів університетів за різними спеціальностями та предметами; поділ законодавства на кримінальне, адміністративне, трудове, міжнародне право та ін. (Polishchuk, & Yadzhak, 2018, p. 83). Мережева структура моделі мовної політики об'єднує, на нашу думку, політологічні контексти, політичні мережі (сектори), концепти, концепції та методологічні підходи за

принципом упорядкування, тобто розбиття зазначеної моделі на складові за ознакою різноманітності. У такій моделі елементи (політологічні контексти) однієї політичної мережі є одночасно складовими інших політичних мереж, де їх взаємодія може викликати певну узгодженість, конкурентність або конфліктність (Polishchuk, & Yadzhak, 2018, p. 91). Така узгодженість спостерігалася тоді, коли, приміром, Галицько-Волинська держава успадкувала від Київської Русі, яка розпалася, культуру, мову, історію, звичаї та традиції українців. І, навпаки, конкурентність, конфліктність і навіть мовно-політичний сепаратизм спостерігаємо між етносами, регіонами, суб'єктами політики їхніми мовами й культурами тоді, коли Річ Посполита, Московія, Угорщина, Румунія та інші держави почали нав'язувати українцям власну мову, культуру, розуміння історії тощо. Категорію «мережева структура», складовою якої є політична мережа, активно розробляють у власних дослідженнях Р. Емерсон, Джеремі Річардсон та Грант Джордан, які спираються на те, що кожна країна буде власну структуру моделі держави, влади й політики, зокрема і мовної. Наприклад, Р. Емерсон мережеві структури аналізував з позиції таких її складових, як: актори (індивідуальні та колективні), ресурси, можливості та відносини між акторами (Makukh, 2016, p. 485). На побудову моделі мовної політики конструктивно чи деструктивно впливають такі політичні мережі, як: держава, її устрій, міжнародна політика, ідеологія, геополітика; влада, її політичні відносини в середині команди, з опозицією та суспільством; політичні партії, їх взаємодія з іншими політичними силами та рухами; громадські організації, їх конструктивний чи деструктивний вплив на формування національного інтересу, політичної свідомості, політичної культури суб'єктів політики (Savoyska, 2019, p. 177).

Складовою мережевої структури є політичні мережі, які сформувалися на підставі виникнення демократичних відносин і нового типу суспільства, а також – переосмислення ролі держави й мовної політики у нових умовах розвитку та збільшення ролі громадян в ухваленні мовно-політичних рішень. Деякі аспекти політичних мереж у зазначеному автором контексті досліджували як іноземні науковці (Ж. Бодрійяр, П. Бурдьє, Т. Бьорцель, Ф. Гватаррі, Е. Гріффіт, Ж. Дельоза, Д. Марш, Р. Родес, Д. Фельдман, М. Фуко), так і вітчизняні (Ю. Борисенко, В. Голка, К. Іванченко, О. Макух, Л. Малишенко, Т. Маматова, І. Мірошніченко, О. Морозова, В. Новородовський, О. Поліщук, К. Саворська, М. Яджак). Зокрема, Д. Фельдман зазначає, що там, де існує політика, утворюються й мережі як різні організації, які об'єднуються та взаємодіють між собою на державному, законодавчому, національному, регіональному та

міжнародному рівнях. Світова політика, на думку Д. Фельдмана, також є політичною мережею (Feldman, 2014, p. 48). Відсутність адекватних законодавчих механізмів і програм, які, наприклад, утверджують ефективне функціонування державної мови, захищають мови національних меншин і міноритарні мови, які знаходяться під загрозою зникнення, призводить до того, що політики починають спекулювати мовним питанням, що поглиблює у державі кризу суспільних відносин (Novorodovskyi, 2019, p. 404). З огляду на це виникають як конструктивні, так і деструктивні мережеві структури, які об'єднують державні й недержавні утворення, приватних і державних акторів для вироблення спільної позиції та досягнення згоди в ухваленні важливих політичних рішень. Складовою мережевої структури, як зазначає К. Іванченко, є сплетіння інститутів і рухів, які виникли внаслідок виникнення демократії та формування нового типу суспільства, яке по-іншому стало розуміти роль держави та політики в ухваленні політичних рішень (Ivanchenko, 2018, p. 9).

Політичні мережі, управління якими здійснюється централізованим чи децентралізованим шляхом, ставлять такі завдання: інтегрувати у свої ряди нових членів, розв'язувати мовно-політичні проблеми та конфлікти тощо. Важливою складовою політичних мереж є політичні спільноти, які відстоюють українську мову чи захищають російську, яка стала в Україні «не лише засобом мобілізації електорату, зокрема національних меншин, але й фактично зброєю, спрямованою на дестабілізацію ситуації в державі» (Novorodovskyi, 2019, p. 404). Таким чином для політичних мереж характерні коаліційність, опозиційність, проукраїнськість чи проросійськість, кожна з яких обстоє власну побудову моделі мовної політики. Особливістю цієї моделі є побудова за принципами підпорядкованості або вкладеності, що дає можливість кожну її складову досліджувати окремо. Наприклад, Європейський союз має структурну мережу, побудовану за ознакою впливу або авторитету. Тобто, у кожному союзі є держави, які є більш або менш впливовими, що визначається рівнем їхнього економічного та культурного розвитку або військовою потужністю. У таких структурах поведінка одних об'єктів формується під впливом інших, причому вони зазвичай перебувають на одному рівні ієрархії. Тобто, між упорядкованістю та підпорядкованістю є, на думку О. Поліщук і М. Яджак, принципова відмінність (Polishchuk, & Yadzhak, 2018, p. 84).

Політичним мережам притаманні розбіжності, де в одному мовно-політичному середовищі не сприймається проукраїнська мережа моделі мовної політики, що активно форму-

валася у перші роки 1990-х, а в іншому – проросійська, яка почала відновлюватися та розвиватися з приходом до влади комуністів та інших проросійських налаштованих політиків. Вони створили власну політичну мережу, складовою якої були філії російських партій та організацій, які боролися за відновлення в Україні статус-кво для російської мови й створення союзу з Росією. З огляду на це, «у 2000-х рр. розгорнулися такі мовно-політичні процеси, які визначалися викоріненням з історії південного й східного регіонів всього українського, що здійснювалося за підтримки як центральних, так і місцевих чиновників» (Novorodovskyi, 2019, p. 404). Отже, структуру політичної мережі визначають такі її компоненти, як «вузли», які, на думку російської дослідниці К. Саворської, формуються з акторів, їх позицій, взаємодії та відносин (Makukh, 2016, p. 480). Прикладом можуть бути мультикультурні моделі мовної політики, які по-різному функціонують у таких державах, як Швейцарія, Канада, Бельгія, де члени мережі намагаються рівномірно розподілити свої позиції, ролі та ресурси між регіонами держави. Найліпше це відбувається в Швейцарії, яка об'єднана у вільний союз держав на конфедеративних умовах. Таким чином поняття «мережа» визначається як особливий тип зв'язків між позиціями індивідів, об'єктів і подій, які пов'язані з побудовою моделі (Makukh, 2016, p. 479). Непоганим прикладом для розуміння такого явища, як мережеві відносини, може бути мультикультурна модель мовної політики Європейського Союзу, що складається з декількох політичних мереж, кожна з яких формує власну модель мовної політики, які є складовою загальносоюзної мережі, побудованої на підставі європейських законів, інституцій (Romaniuk, 2006), інтересів і демократичних цінностей. Мережева структура моделі мовної політики складається з формальних і неформальних політичних інституцій, якими є: закони про мову, конституції, програми політичних партій, рішення судів тощо; поведінка суб'єктів політики, що, на думку К. Іванченко, конструктивно чи деструктивно впливає на ухвалення політичних рішень і налагодження контактів між акторами політичної мережі, яка є вразливою до зовнішніх впливів (Ivanchenko, 2018, p. 12).

Принципи мережевого підходу щодо аналізу політики сформулював американський дослідник Е. Гріффіт у праці «Демократія у глухому куті: дослідження чинного уряду в дії», де він зауважує, що в сучасному суспільстві зростає динаміка взаємодії різних суб'єктів політичного процесу, які формують центри активності для розв'язання проблем (Makukh, 2016, p. 486). Такими центрами активності у межах мережевої

структури побудови моделі мовної політики є, наприклад, ухвалення Конституції України, якою затверджено державний статус української мови; Рішення Конституційного Суду України (1999 та 2000 рр.), який захистив державний статус української мови, змусивши чиновників усіх рангів використовувати її у діловій сфері та здійснюючи державні повноваження; закони, зокрема «Про мови в Українській РСР», у якому проголошено українську мову державною, що стала конструктивною основою формування проукраїнських за характером політичних мереж; «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», який прирівняв російську, що стала основою формування політичних мереж, проросійських за своєю суттю, та інші мови національних меншин до тих мов, які знаходяться на межі зникнення; «Про засади державної мовної політики», який надав російській та іншим мовам національних меншин статусу регіональних, а в окремих випадках – офіційних, чим загальмував розвиток та поширення української мови як державної, а також поглибив дезінтеграційні процеси в українському суспільстві через загрозу відмови від української мови в окремих регіонах (Novorodovskyi, 2019, p. 407); «Про забезпечення функціонування української мови як державної» в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя держави, який захистив ті політичні мережі, які є проукраїнськими за характером, від реваншу проросійських за характером політичних мереж і їх членів. Отже, «політична мережа» – це така мережа, де відбувається активна взаємодія її членів на міжособистісному, міжполітичному, міжмережевому, міждержавному, міжфракційному та інших рівнях, яка спрямована на ухвалення законів, розв'язання складних мовно-політичних проблем, запобігання конфліктам, а також – на побудову моделі мовної політики на проросійському або проукраїнському підґрунті. Такі науковці, як Л. Малишенко та В. Голка, «мережі розглядають як способи координації колективної дії, що передбачають взаємне визнання або невизнання загальних або додаткових стратегічних порядків денних» (Malysenko, & Holka, 2018, p. 66). Схожу думку щодо цієї проблеми мають Ю. Борисенко та Т. Маматова, які вважають мережі «способом інтеграції суб'єктів місцевого розвитку з подальшим вивченням мережі як системи, яка створює нову структуру на підставі взаємодії її учасників, які пов'язані певними інтеграційними відносинами, керуються загальними цілями розвитку території та діють за єдиними узгодженими правилами на підставі визнаної учасниками системи цінностей» (Borysenko, & Mamatova, 2017, p. 21). За схожим принципом функціонували політичні мережі на Півдні та

Сході України у добу правління експрезидентів В. Ющенко та В. Януковича, які інтегрували своїх членів за ознаками використання й захисту російської мови з метою подальшого зросійщення місцевого населення й перетворення зазначених регіонів на Новоросію, що, на думку В. Новородовського, «зумовило окупацію та початок російсько-української війни» (Novorodovskyi, 2019, р. 406). Керівництво держави, як вважає дослідник, упродовж 2010–2014 рр. поширювало русифікацію в Україні та формувало підґрунтя для концепту «русского мира». Також дослідник наголошує на відсутності в зазначений період здійснення мовної політики реальних механізмів захисту української мови як державної (Novorodovskyi, 2019, р. 403) від тиску на неї проросійськи налаштованих політиків, які формували політичні мережі, беручи за основу російську мову та культуру й інтереси Росії в Україні. Таким чином, політична мережа об'єднує своїх членів за ознаками використання російської чи української мови, розуміння української чи російської історії та культури, яку члени проросійської за характером мережі вважають вищою та розвиненішою у порівнянні з українською. З огляду на це одні політичні мережі, зокрема в Україні, об'єднані за ознаками проукраїнськості, що захищають національні інтереси та незалежність від Росії, інші – проросійськості, які обстоюють інтереси Росії в Україні та в інших державах пострадянського простору. Тобто на цьому ґрунті формуються дві ідеології – проукраїнська, що орієнтується на відродження занедбаної та забороненої у минулому Росією та іншими державами української мови, культури, Української держави, та антиукраїнська, підставою для існування якої є гальмування та заборона всього українського, а також відновлення *statusu quo* для російської мови в Україні з метою розколотися український народ, загальмувати формування його єдності та розмити значення й сутність української мови як єдиної державної. Слід зазначити, що захищають проукраїнську за сутністю й характером політичну мережу, яка формується за ознаками підтримки всього українського закордонними інституціями (Romaniuk, 2006), Венеціанська Комісія та ОБСЄ. Венеціанська Комісія свого часу розкритикувала проєкти законів «Про мови в Україні» (2010 р.) та «Про засади державної мовної політики» (2012 р.), які було створено не для захисту української мови як державної та поширення її в усіх регіонах держави, а заради захисту російської мови та інтересів Росії в Україні. Тому ці законопроєкти (останній з них став законом) були розкритиковані також і Верховним комісаром ОБСЄ з питань національних меншин Кнутом Воллебеком, за що він отримав негативну реакцію від лідерів російських

та інших організацій, які В. Новородовський називає російськими спецслужбами, оскільки мовне питання вони використовують для штучного розкручування проблеми утисків російськомовного населення та «насильницької українізації» для того, щоб дестабілізувати мовно-політичну ситуацію в Україні, зокрема на території Донбасу (Novorodovskyi, 2019, р. 403, 405). Можемо стверджувати про існування в незалежній Україні такої політичної мережі, яка почала формуватися в середині 1990-х років з комуністів, соціалістів, соціал-демократів та інших проросійськи налаштованих політиків, які у недалекому майбутньому об'єдналися в одну мережу. Таким чином, на протигагу проукраїнської, сформувалася інша політична мережа, яка розбудовувалася на підставі «російського світогляду, шляхом тотальної русифікації південно-східних регіонів, що зумовлювало поширення антиукраїнських настроїв та відчуження від усього національного» (Novorodovskyi, 2019, р. 405). Особливого впливу на мовно-політичну ситуацію Україна зазнала, на слушну думку В. Новородовського, після 2010 року з поверненням до влади проросійськи налаштованих сил (президентство В. Ф. Януковича), коаліція «Партії регіонів України» та «Комуністичної партії України», які у програмних документах задекларували надання статусу другої державної для російської мови, що поглибило розбіжності між українським населенням Сходу та Заходу, а також цивілізаційний розкол України, який сформувався після 2004 року. (Novorodovskyi, 2019, р. 404-405). Отже, мережеву структуру моделі мовної політики варто розуміти як конструкт, який складається з окремих секторів-моделей, що мають проросійський характер, і пов'язуються між собою причино-наслідковими політологічними контекстами, будівельним матеріалом яких є концепти, концепції, методологія, які є підставою для формування тієї чи іншої мовно-політичної парадигми. Ключовими фігурами зазначеної політичної мережі є проросійськи налаштовані політики й Росія, яка, «маючи свої важелі впливу на етнополітичну ситуацію в Україні, використовуючи для цього концепцію «русского мира», намагається й надалі утримувати українців під власним контролем у разі їхнього руху в євроінтеграційному напрямі. Для цього, на слушну думку В. Новородовського, вона порушує питання федералізації України, застосовуючи сепаратистський сценарій, який апробовано в Грузії (Абхазія, Південна Осетія), Молдові (Придністров'я)» (Novorodovskyi, 2019, р. 404) та в інших державах пострадянського простору.

Тобто на формування мережевої структури моделі мовної політики впливають формальні,

неформальні, національні, опозиційні, міжнародні й інші інституції, з функціонуванням яких мовна політика набуває ознак мережевих відносин. Така взаємодія мала місце під час ухвалення Закону України «Про мови в Українській РСР» та Конституції України (Стаття 10), яка закріпила статус державної за українською мовою. Водночас ця стаття закріпила можливість вільно розвиватися мовам національних меншин, зокрема російській, чим послабила позиції української мови як державної. На думку багатьох вітчизняних дослідників, зокрема І. Дзюби, І. Діяка, Л. Масенко, В. Новородовського та інших, «будь-які спроби створення підґрунтя для розвитку російської мови як регіональної лише посилюють загрозу для національної безпеки України та сприяють поширенню агресивних ідей «руського мира»». «Збереження територіальної цілісності, – як зазначає В. Новородовський, – також залежить від захисту української мови, відсутність якого стає чинником для дезінтеграції суспільства й загрози державного суверенітету. Свідченням цього є російська агресія на проросійському Сході та в Криму» (Novorodovskyi, 2019, p. 404).

У демократичних державах існують інші політичні мережі, побудовані на плюралістичному (мультикультурному) розумінні мережевої політики, що активно застосовують у формуванні моделі мовної політики Швейцарія, Канада, Бельгія та інші країни. На думку І. Мірошніченко та О. Морозової, мережева політика сформувалася в сучасному суспільстві під впливом соціетальних змін, унаслідок чого політичні інститути набули нової якості (Miroshnychenko, & Morozova, 2017, p. 82). Мережеві структури, як вважають В. Голка і Л. Малишенко, «сприяють подоланню або хоча б пом'якшенню негативних тенденцій завдяки забезпеченню рівноправної комунікації, яка надає громадянам безперешкодний доступ до інформаційних потоків, дає можливість продукувати нові знання й обмінюватися ними, а також брати участь в управлінні державою» (Golka, Malysenko, 2018, p. 66). Такі політичні мережі ґрунтуються на взаємодії, яка враховує множинність інтересів у процесі ухвалення мовно-політичних рішень, центром чого є провладні чи опозиційні інституції. Доречно розрізняти такі поняття, як «мережа політична» – особливий тип самоорганізації суб'єктів політики, які комунікують, та «політична мережа», природу якої можна пояснити через аналіз поведінки політичних акторів та їх мотивацію (Makukh, 2016, p. 481). На думку І. Мірошніченко та О. Морозової, мережева політика розгортається в публічному просторі і є одночасно процесом і результатом взаємодії широкого кола різноманітних соціально-

політичних акторів, які використовують мережеві ресурси й технології для формування способів розв'язання проблем суспільної значущості та їх інтеграції в управлінську практику (Miroshnychenko, & Morozova, 2017, p. 82).

Концепт «політичні мережі» досліджують у межах постмодерністської теорії такі науковці, як Ж. Бодрійяр, П. Бурдьє, Т. Бьорзель, Ф. Гватаррі, Ж. Дельоз, М. Фуко та інші. На їхню думку, «політичні мережі – це набір відносно стабільних взаємовідносин за природою неієрархічних і взаємозалежних, тобто таких, що зв'язують розмаїття акторів, які поділяють щодо політики спільні інтереси, і таких, що обмінюються ресурсами для того, щоб їх просунути, визнаючи, що кооперація є найкращим способом досягнення спільних цілей» (Malysenko, & Holka, 2018, p. 65). Цей концепт вони використовують як інструмент, який дозволяє виявити та визначити основні політичні інституції, а також динаміку взаємовідносин у багатьох мовно-політичних ситуаціях на етапах історико-політичного розвитку держави та побудови моделі мовної політики. Складовою моделі є політичні мережі, що об'єднують навколо свого ядра формальні й неформальні політичні інституції, які обслуговують її на всіх етапах побудови.

Наукова новизна

Наукова новизна зумовлена зазначеною проблемою, яка складається з мети і завдань, що тісно пов'язані з: мережевою структурою моделі мовної політики, яка ще ніким не досліджувалася; мережевою політикою, що базується на взаємодії її членів та складових моделі; політичною мережею, яка є важливою складовою мережевої структури, члени якої проводять конструктивну чи деструктивну мовну політику; запропонованим мережевим підходом, який відображає суть дослідження політичних мереж як форми взаємодії у контексті побудови моделі мовної політики. Мережева структура моделі мовної політики є комплексом пов'язаних між собою політологічних контекстів, мовно-політичних секторів, концептів, концепцій, парадигм, методологій, які є будівельним матеріалом для формування зазначеного конструкта (моделі) на тому чи іншому історико-політичному етапі розвитку чи розбудови. Зазначено, що зміст і характер політологічного контексту побудови моделі мовної політики залежить від мови, яка має статус державної, ідеології, яка панує у державі, від її історії розвитку, а також від того, чи є держава незалежною, а її мовна політика здійснюється на постійній основі самостійно та вільно.

Висновки

Політичні мережі моделі мовної політики розглянуто як у вузькому значенні, коли відносини політичних акторів аналізуються в середині самої мережі, так і в широкому, де вони досліджуються на міжмережевому рівні. Тому у вузькому значенні поняття «політична мережа» – це система взаємодії у контексті побудови моделі мовної політики; у широкому – структура, розділену на декілька секторів, складовою яких є політологічні контексти, інституції, концепти, концепції, політичні актори, які є членами державних і приватних інституцій, що відстоюють власні чи державні інтереси; конструкт, який об'єднує декілька секторів, які взаємодіють між собою завдяки політологічним контекстам і

причино-наслідковим зв'язкам. Таким чином, мережева структура об'єднує різні за характером політичні мережі, які конструктивно чи деструктивно впливають на побудову моделі мовної політики. З огляду на це, одні політичні мережі мають проукраїнський, інші – проросійський характер, позаяк вони по-різному впливають на побудову моделі мовної політики. Зрештою, діяльність політичних мереж залежить від панівної ідеології, а також – внутрішньої та зовнішньої політики держави, яка здійснює мовну політику. Ідеться про складні процеси взаємодії різних за ідеологічним спрямуванням та ідентичністю політичних мереж, які ставлять різні цілі, завдання і мету, захищають різні інтереси, мови, культури та вектори розвитку держави.

REFERENCES

- Borysenko, Yu., & Mamatova, T. (2017). Bazovi tsinnosti ta pryntsyipy merezhevoi vzaiemodii u merezhevykh systemakh mistsevoho rozvytku [Basic values and principles of the local development network systems]. *Aspekty publichnoho upravlinnia, Public administration aspects*, 5(12), 17-26. doi: <https://doi.org/10.15421/15201745> [in Ukrainian].
- Compston, H. (2009). *Policy Networks and Policy Change. Putting Policy Network Theory to the Test*. New York: Palgrave Macmillan UK. doi: <https://doi.org/10.1057/9780230244320>.
- Damgaard, B. (2006). Do Policy Networks Lead to Network Governing? *Public Administration*, 84(3), 673-691. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2006.00607.x>.
- Feldman, D. (2014). Merezha svitovoi polityky: vid problem kontseptualizatsii do hlobalizatsii okhlosom [World politics network: from conceptualization problem to the crowd globalization]. *Porivnialna polityka, Comparative Politics Russia*, 5, 3(17), 47-59. doi: [https://doi.org/10.18611/2221-3279-2014-5-3\(17\)-47-59](https://doi.org/10.18611/2221-3279-2014-5-3(17)-47-59) [in Ukrainian].
- Ivanchenko, K. (2018). Kontseptualizatsiia poniattia politychna merezha: osnovni pidkhody [Conceptualization of the concept of political network: basic approaches]. *Politykus, Politicus*, 3, 9-14. doi: <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-3-9-1> [in Ukrainian].
- Klijn, E., & Koppenjan, J. (2000). Public Management and Policy Networks. Foundations of a Network Approach to Governance. *Public Management Review: an international journal of research and theory*, 2(2), 135-158. doi: <https://doi.org/10.1080/14719030000000007>.
- Knoke, D. (1990). *Political Networks: the Structural Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527548>.
- Makukh, O. (2016). Politychni idei predstavnykiv merezhevoho analizu [political ideas of representatives of network analysis]. *Politychna dumka XX - pochatku XXI stolit: metodolohichni i doktrynalnyi pidkhody, Political thought of the XX - beginning of the XXI centuries: methodological and doctrinal approaches*. (Vols. 1-2). N.M. Homy (Eds.). T.V. Andrushchenko, O.V. Babkin, V.P. Horbatenko (et al.). Lviv: Novyi Svit - 2000 [in Ukrainian].
- Malysenko, L., & Holka, V. (2018). Hromadsko-politychni merezhi yak novi pryntsyipy vidnosyn u suchasnykh suspilstvakh [Social and political networks as new principles of relations in modern societies]. *Politychne zhyttia, Political life*, 2, 61-67. doi: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.2.10> [in Ukrainian].
- Marsh, D., & Rhodes, R. (1992). *Policy Networks in British Government*. Oxford: Clarendon Press. doi: <http://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198278528.001.0001>.
- Miroshnychenko, I., & Morozova, O. (2017). Merezheva publichna polityka: kontury predmetnoho polia [Network Public Policy: Contours of the Subject Field]. *Polis, Policy*, 2, 82-102. doi: <https://doi.org/10.17976/jpps/2017.02.06> [in Ukrainian].
- Novorodovskiy, V. (2019). Movnyi chynnyk etnopolitychnoi destabilizatsii v Ukraini (2010–2014 rr.) [The linguistic factor of ethno-political destabilization in Ukraine (2010-2014)]. *Molodyi vchenyi, Young Scientist*, 2(66), 403-410. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-88> [in Ukrainian].
- Polishchuk, O., & Yadzhak, M. (2018). Merezhevi struktury ta systemy: iierarkhii ta merezhi [Network structures and systems: hierarchies and networks]. *Systemni doslidzhennia ta informatsiini tekhnologii, System Research and Information Technology*, 4, 82-95. doi: [10.20535/SRIT.2308-8893.2018.4.07](https://doi.org/10.20535/SRIT.2308-8893.2018.4.07) [in Ukrainian].
- Romaniuk, A. (2006). Novyi instytutsionalizm i poniattia instytutu v politychnii nauksi [New institutionalism and the concept of the institute in political science]. *Visnyk Lvivskoho universytetu, Bulletin of Lviv University*, 9, 190-199 [in Ukrainian].
- Savoyska, S. (2019). Political or Political context of the language policy model: to definition. *International Scientific Conference Relevant Issues of the Development of Science in Central and Eastern European Countries: Conference Proceedings*. (pp. 176-178). Riga, Latvia, Baltija Publishing September. doi: https://doi.org/10.30525/978-9934-588-11-2_59.
- Smorgunov, L. (2014). Network Political Parties. *Polis*, 4, 21-37. doi: <https://doi.org/10.17976/jpps/2014.03.03>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Борисенко Ю., Маматова Т. Базові цінності та принципи мережевої взаємодії у мережевих системах місцевого розвитку. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 12. С. 17–26. doi: <https://doi.org/10.15421/15201745>.
- Compston H. Policy Networks and Policy Change. Putting Policy Network Theory to the Test. New York: Palgrave Macmillan UK, 2009. 278 p. doi: <https://doi.org/10.1057/9780230244320>.
- Damgaard B. Do Policy Networks Lead to Network Governing? *Public Administration*. 2006. Vol. 84. No. 3. P. 673–691. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2006.00607.x>.
- Фельдман Д. Мережа світової політики: від проблем концептуалізації до глобалізації охлосом. *Порівняльна політика*. 2014. Т. 5 № 3 (17). С. 47–59. doi: [https://doi.org/10.18611/2221-3279-2014-5-3\(17\)-47-59](https://doi.org/10.18611/2221-3279-2014-5-3(17)-47-59).
- Іванченко К. Концептуалізація поняття політична мережа: основні підходи. *Політикус*. 2018. № 3. С. 9–14. doi: <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-3-9-1>.
- Klijn E., Koppenjan J. Public Management and Policy Networks. Foundations of a Network Approach to Governance. *Public Management Review: an international journal of research and theory*. 2000. Vol. 2. No. 2. P. 135–158. doi: <https://doi.org/10.1080/14719030000000007>.
- Knoke D. Political Networks: the Structural Perspective. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 290 p. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527548>.
- Макух О. Політичні ідеї представників мережевого аналізу. *Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи*: підручник: у 2 т. / [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми; Львів: Новий Світ - 2000, 2016. Т. 1. 516 с.
- Малишенко Л., Голка В. Громадсько-політичні мережі як нові принципи відносин у сучасних суспільствах. *Політичне життя*. 2018. № 2. С. 61–67. doi: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.2.10>.
- Marsh D., Rhodes R. Policy Networks in British Government. Oxford: Clarendon Press, 1992. 312 p. doi: <http://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198278528.001.0001>.
- Мірошніченко І., Морозова О. Мережева публічна політика: контури предметного поля. *Поліс*. 2017. № 2. С. 82–102. (Серія «Політичні дослідження»). doi: <https://doi.org/10.17976/jpps/2017.02.06>.
- Новгородський В. Мовний чинник етнополітичної дестабілізації в Україні (2010–2014 рр.). *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 403–410. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-88>.
- Поліщук О., Яджак М. Мережеві структури та системи: ієрархії та мережі. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2018. № 4. С. 82–95. doi: [10.20535/SRIT.2308-8893.2018.4.07](https://doi.org/10.20535/SRIT.2308-8893.2018.4.07).
- Романюк А. Новий інституціоналізм і поняття інституту в політичній науці. *Вісник Львівського університету*. 2006. Вип. 9. С. 190–199. (Серія «Філософські науки»).
- Savoyska S. Political or Political contex of the language policy model: to definition. *International Scientific Conference Relevant Issues of the Development of Science in Central and Eastern European Countries: Conference Proceedings*. Riga, Latvia, Baltija Publishing September, 2019. P. 176–178. doi: https://doi.org/10.30525/978-9934-588-11-2_59.
- Smorgunov L. Network Political Parties. *Polis*. 2014. No. 4. P. 21–37. doi: <https://doi.org/10.17976/jpps/2014.03.03>.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2020

Savoyska S. – Doctoral Student of the Department of Theory and History of Political Science of the Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5728-0686>

Policy Networks as a Form of Interaction in the context of Building a Language Policy Model

Political networks are being investigated as a form of interaction in the context of building a language policy model that can be effectively formed only on a constructive basis. The component of this construct (model) is the pro-Ukrainian political institutions and such phenomena as: interdependence, constructive communication, independent state, mutual understanding, agreement, as well as concepts – «networks», «political networks», «network structure», etc. The researcher's attention is focused on the network approach to constructing a model of language policy, as well as the political processes that take place in the field of language policy in the free and occupied territory of Ukraine during the assimilation of Ukrainians to the Russian Empire. In this context, the term «network» is understood as an institution that defines the rules for the interaction and integration of linguistic and political entities that are united by common interests and values. The study argues that the effective construction of a language policy model requires constructive engagement and understanding among members of its political networks that shape and shape language policy. Such interaction should be present in the middle of each political network, as well as on the inter-network, intergovernmental, inter-political, inter-factional, inter-party, inter-regional and other. levels. In order to reach an understanding not only at the local but also at the central (state) levels, the members of each political network must interact constructively, not only within its borders, but also on the inter-network level. This makes it possible to effectively implement language policy in the country and to build on it a model national (pro-Ukrainian) in essence and democratic in character. Otherwise, when there is no constructive interaction, a reluctance to communicate and agree, which is a disease of the Ukrainian community, destructive relationships on the

internet level take precedence over rational communication policy. Political networks are beginning to form on this ground, destructive in nature and anti-Ukrainian (pro-Russian) in nature. The **purpose** of research: to analyze political networks that have both pro-Ukrainian and pro-Russian essence, corresponding character and vector of development, form of interaction in the context of constructing a model of language policy. The goals are based on the following **tasks**: to prove when political networks are pro-Ukrainian and pro-Russian in nature, and why they differently influence the construction of a language policy model; to consider the dependence of political networks whose members draft laws, adopt laws, programs and important linguistic and political decisions, on the dominant ideology, as well as those internal and external conditions within which language policy is implemented; analyzing the foundations of the «network structure» concept of a language policy model that brings together different political networks that constructively or destructively influence its construction, to show the influence of the theory of interaction on the consciousness and behavior of its members, within which language policy is to be understood as a process the interaction of its components within the whole (model). The **methodology** of the study is epistemological and ontological approaches to the study of network policy and the formation of a model of language policy, within which distinguishes such research traditions as: the historical and political way of constructing a constructive model of language policy on the basis of the interaction of political networks, whose members are pro-Ukrainian; a destructive component of the formation of this model, which is built on the basis of such political networks, whose members are anti-Ukrainian towards Ukrainian language policy. It is proved that the network structure of the language policy model is a complex of interrelated political contexts, linguistic-political sectors, concepts, concepts, paradigms, methodologies that are the building material for the formation of the specified structure (model) at one or another historical and political stage. development or development. It is stated that the content and nature of the political science context of the model of language policy depends on the language having the status of state, the ideology prevailing in the state, its history of development, and whether the state is independent and its language policy is carried out on a permanent basis. based independently and freely. **Scientific novelty** stems from this problem, which consists of goals and objectives that are closely related to: the network structure of a language policy model that has not yet been explored; a network policy based on the interaction of its members and the components of the model; a political network which is an important component of a network structure whose members pursue a constructive or destructive language policy; a proposed network approach that reflects the essence of political network research as a form of interaction in the context of building a language policy model. The network structure of the language policy model is a complex of interrelated political contexts, linguistic and political sectors, concepts, concepts, paradigms, methodologies that are the building material for the formation of a specified structure (model) at a particular historical and political stage of development or development. It is stated that the content and nature of the political science context of the model of language policy depends on the language having the status of state, the ideology prevailing in the state, its history of development, and whether the state is independent and its language policy is carried out on a permanent basis based independently and freely. **Conclusions**: Network policy depends on the quality and nature of language policy in the country, whose interests it protects, and on what basis its model will be built. In this regard, it is proved that constructive communicative relationships of members of the political network effectively influence the construction of the model of language policy, and destructive – negatively. If, in the middle of a political network, language and political problems are resolved by consensus, then it is not so easy at the internet level. This is due to the interests of the members of the political network and the values they uphold. All this requires further scientific exploration.

Keywords: network; political network; network structure; the firewall; pro-Ukrainian; pro-Russian; constructive policy; destructive politics; model of language policy; interaction.